

บทที่ 5

สรุปผล อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

ในการวิจัยเรื่อง “รูปแบบการจัดการเรียนรู้แหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชน: พื้นที่ตำบลบางกะจะ จังหวัดจันทบุรี” ผู้วิจัยได้สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ ดังนี้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ดังต่อไปนี้

1. เพื่อศึกษาบริบทชุมชนในพื้นที่ตำบลบางกะจะ จังหวัดจันทบุรี
2. เพื่อศึกษารูปแบบการจัดการเรียนรู้การท่องเที่ยวโดยชุมชน พื้นที่ตำบลบางกะจะ จังหวัดจันทบุรี

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1. ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้นำชุมชน ทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ ได้แก่ ผู้อาวุโสหรือผู้ที่คุ้นเคยและอาศัยอยู่ในชุมชนมาเป็นเวลานาน กลุ่มสตรีอาสา ครู อาจารย์ ชาวบ้าน และสมาชิกในชุมชนท่านอื่นๆ ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับตำบลบางกะจะ จังหวัดจันทบุรี จำนวน 178 คน

2. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้นำชุมชน ทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ ได้แก่ ผู้อาวุโสหรือผู้ที่คุ้นเคยและอาศัยอยู่ในชุมชนมาเป็นเวลานาน กลุ่มสตรีอาสา ครู อาจารย์ ชาวบ้าน และสมาชิกในชุมชนท่านอื่นๆ ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับตำบลบางกะจะ จังหวัดจันทบุรี จำนวน 20 คน โดยผู้วิจัยใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จัดเวทีระดมสมอง (Brain Storming)

การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ในการศึกษาผู้วิจัยได้ใช้เครื่องมือที่ใช้ดังนี้

1. การระดมสมอง (Brain Storming) เป็นเทคนิคการเสนอวิธีการแก้ไขปัญหา หรือเสนอความคิดเห็นของสมาชิกในกลุ่มคนในชุมชนตำบลบางกะจะ เพื่อหาความต้องการในรูปแบบการจัดการเรียนรู้การท่องเที่ยวโดยชุมชนเอง จำนวน 20 คน

2. การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In Depth Interview) เป็นรายบุคคล โดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งมีโครงสร้าง (Semi Structured Interview) โดยผู้วิจัยได้กำหนดคำถามเตรียมไว้ล่วงหน้า แบบสัมภาษณ์เป็นทางการ จำนวน 10 ชุด

3. สมุดจดบันทึกที่ผู้วิจัยใช้สำหรับบันทึกข้อมูลที่ได้จากการสำรวจสังเกตและสัมภาษณ์ กับผู้ให้ข้อมูล

4. อุปกรณ์บันทึกเสียง กล้องถ่ายภาพ สำหรับการบันทึกข้อมูลและเหตุการณ์ที่สำคัญ เพื่อนำมาใช้ประกอบการทำความเข้าใจและการวิเคราะห์ข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล มีขั้นตอนดังนี้

1. ติดต่อประสานงานแบบเป็นทางการ โดยขอจัดทำหนังสือจากคณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี จังหวัดจันทบุรีถึงผู้ใหญ่บ้านตำบลบางกะจะเพื่อขออนุญาตให้ผู้วิจัยได้เข้าเก็บรวบรวมข้อมูลในพื้นที่ในเขตเทศบาลตำบลบางกะจะ อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี

2. ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง เกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนการมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนของตำบลบางกะจะ จังหวัดจันทบุรี ด้วยตนเอง

3. ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้ คือ ข้อมูลจากเอกสาร ข้อมูลจากการสัมภาษณ์และข้อมูลจากการสนทนากลุ่มมาเรียบเรียงเพื่อจัดหมวดหมู่ และวิเคราะห์ข้อมูลเป็นลำดับต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพเกี่ยวกับบริบทชุมชนตำบลบางกะจะ ได้แก่ สภาพทั่วไป สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ สภาพสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น แหล่งท่องเที่ยว และสถานที่ที่น่าสนใจ ศักยภาพชุมชนและพื้นที่ ความต้องการจัดรูปแบบการเรียนรู้กับแหล่งท่องเที่ยวของชุมชน

2. ผลลัพธ์ที่ได้จะเป็นข้อมูล นำไปสู่การประชุมระดมสมองเสนอรูปแบบการจัดการเรียนรู้แหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชน

สรุปผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ สรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

บริบทชุมชนในพื้นที่ตำบลบางกะจะ จังหวัดจันทบุรี

ตำบลบางกะจะ ประกอบด้วย 10 หมู่บ้าน ได้แก่

1. หมู่ 1 บ้านบางกะจะ พื้นที่บางกะจะแห่งนี้เป็นถิ่นฐานที่ชาวจีนแต่จีวจากดินแดนใหญ่ และบางส่วนมากถิ่นของประเทศไทย มาตั้งถิ่นฐานอาศัยอยู่ คูหลักฐานได้จากร่องรอยวิถีการอยู่อาศัย และศิลปวัฒนธรรมในอดีตที่ปรากฏว่าถึงทุกวันนี้ คือ ศาลเจ้าบน ศาลเจ้าปากคลอง มีภูมิปัญญาท้องถิ่น ได้แก่ การทำดอกไม้จัน และการทำพวงหรีด สินค้าทุกอย่างเกี่ยวกับข้องกับงานศพ

2. หมู่ 2 บ้านพานสลด ประชากรส่วนใหญ่มีอาชีพหลัก คือ ค้าขาย และรับจ้าง สภาพปัญหาและความต้องการพัฒนาหมู่บ้าน คือ ระบบประปาไม่ทั่วถึงสำหรับครัวเรือนในหมู่บ้านพานสลด

3. หมู่ 3 หมู่บ้านทำเนียบจัดตั้งเมื่อปี พ.ศ.2344 เดิมเป็นบ้านพักของของสมเด็จพระบูรพรังษี (ดิส บุญนาค) และหลวงสิทธิ (ช่วง บุญนาค) หมู่บ้านทำเนียบเป็นทั้งที่พักและสถานที่ราชการต่างๆ สถานที่สำคัญได้แก่ วัดใหม่ท่าแลบ เป็นวัดที่เก่าแก่ของหมู่บ้าน ภูมิปัญญาท้องถิ่น คือ ผลิตภัณฑ์ น้ำมันเหลือง สภาพปัญหาและความต้องการพัฒนาหมู่บ้าน คือ ขาดความเข้มแข็งของคนในชุมชน และความเป็นอยู่ที่คับแคบอยู่แบบตัวใครตัวมัน

4. หมู่ 4 บ้านเก่า ประชากรในเขตหมู่บ้าน มีจำนวน 1,418 คน เป็นชาย 716 หญิง 702 คน ประชากรส่วนใหญ่มีอาชีพหลัก คือ ค่าขาย และเกษตรกรรม(ทำสวน) สถานที่สำคัญได้แก่ โรงเรียน วัดพลับ ภูมิปัญญาท้องถิ่น คือ ผลไม้แปรรูป (สละลอยแก้ว)

5. หมู่ 5 บ้านเส หมู่บ้านเสมีประวัติความเป็นมาดังนี้คือ อดีตมีชาวของอาศัยอยู่ชาวของนั้น ได้เรียกหมู่บ้านนี้ว่าหมู่บ้านเซรวมทั้งหมู่บ้านในบริเวณนั้นมีอาชีพทำสวนซึ่งเวลาจะถามว่าไปไหนกัน ก็มักจะตอบว่าไปเซ หมายถึง ไปสวน แต่ส่วนในหมู่บ้านนั้นเรียกกันติดปากว่าบ้านเส ซึ่งเป็นไปได้ว่า น่าจะย่อมาจากเสนาบดี ประชากรในเขตหมู่บ้าน มีจำนวน 52 ครัวเรือน 179 คน เป็นชาย 85 คน หญิง 94 คน ประชากรส่วนใหญ่มีอาชีพหลัก คือ ทำสวนผลไม้และรับจ้างทั่วไป สถานที่สำคัญได้แก่ สระเงินผ่น ภูมิปัญญาท้องถิ่น คือ นายเดิม มงคลพันธ์ อายุ 78 ปี อาชีพเกษตรกร ทำสวนผลไม้ ความสามารถพิเศษ คือ แสดงและถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการละเล่น โขนสดและกลองยาว ได้ให้แก่เยาวชนรุ่นหลังที่สนใจ

6. หมู่ 6 บ้านในสวน ประวัติความเป็นมาของหมู่บ้านสวน เดิมใช้ชื่อว่าบ้านเสมาจากถิ่นของพวกของ ที่ตั้งถิ่นฐานอยู่เดิมคำว่าเสต่อมาเปลี่ยนความหมายว่าสวนขึ้นตรงกับอำเภอพลอยแหวน จังหวัดจันทบุรี ลักษณะพื้นที่คล้ายกับเนินเขาเล็กๆ ส่วนมากจะประกอบอาชีพทำสวน เป็นส่วนใหญ่ ประชากรในเขตหมู่บ้าน มีจำนวน 85 ครัวเรือน 344 คน เป็นชาย 170 คน หญิง 174 คน ประชากรส่วนใหญ่มีอาชีพหลัก คือ ทำสวนผลไม้และรับจ้างทั่วไป ภูมิปัญญาท้องถิ่น คือ ผลไม้แปรรูป และการทำพลอยแปรรูป

7. หมู่ 7 บ้านพานสลด ประวัติความเป็นมาของหมู่บ้านพานสลด เดิมชื่อหมู่บ้านเส มีอาชีพทำนาที่มีพื้นที่ติดต่อกับหมู่ 2 การเดินทางที่ต้องข้ามทุ่งนา ที่มีน้ำท่วมขังในช่วงฤดูฝนก็มีน้ำขังจำนวนมาก ชาวบ้านก็ทำนาได้ปีละ 2 ครั้ง ผ่านฤดูเก็บเกี่ยวชาวบ้านนำเอาควายมาเลี้ยงก็ปล่อยให้กินหญ้า ชาวบ้านก็ช่วยกันทำสะพานไม้โดยนำเอากระดานไม้มาผาดเป็นแนวตามความยาวของทุ่งนา หลาย 10 ปี ผ่านไปไม่นานก็ทรุดโทรมไปตามฤดูกาลและชาวบ้านที่เดิมเป็นชื่อหมู่บ้านเสมาเป็นชื่อหมู่บ้านพานสลด มีอาณาเขต ภูมิปัญญาท้องถิ่น คือ ผลไม้แปรรูป

8. หมู่ 8 บ้านคอนทราย ประวัติของหมู่บ้านคอนทรายตั้งขึ้นเมื่อ ปี พ.ศ. 2500 โดยใช้จุดกึ่งกลางของหมู่บ้านมาเป็นชื่อหมู่บ้านคือหมู่บ้านคอนทราย ประชากรในเขตหมู่บ้าน มีจำนวน

1,967 คน เป็นชาย 878 หญิง 1,089 คน ประชากรส่วนใหญ่มีอาชีพหลัก คือ มีอาชีพทำสวนผลไม้ และรับจ้างทั่วไป สถาบันและองค์กรศาสนา มีจำนวน 1 แห่ง ได้แก่ วัดโยธานิมิต ภูมิปัญญาท้องถิ่น คือ ผลไม้แปรรูป

9. หมู่ 9 บ้านเขาน้อย ประชากรในเขตหมู่บ้าน มีจำนวน 1,700 คน เป็นชาย 788 คน หญิง 822 คน ประชากรส่วนใหญ่มีอาชีพหลัก คือ ทำหอยนางรมแปรรูป ทอเสื่อกก ประมง สถานที่สำคัญได้แก่ วัดเขาน้อยท่าแฉลบ โรงเรียนจำนวน 1 แห่ง ได้แก่ โรงเรียนบ้านท่าแฉลบ แหล่งท่องเที่ยว จำนวน 3 แห่ง ได้แก่ สนามกอล์ฟ ร้านอาหารทะเล ป่าชายเลนที่ติดกับหมู่ที่ 4 และมีที่พักสำหรับนักท่องเที่ยว จำนวน 1 แห่ง คือ ท่าแฉลบรีสอร์ท

10. หมู่ 10 หมู่บ้านท่าแฉลบ ประชากรในเขตหมู่บ้าน มีจำนวน 173 ครัวเรือน 810 คน เป็นชาย 400 คน หญิง 410 คน ระบบสาธารณูปโภคในหมู่บ้าน มีสิ่งอำนวยความสะดวกค่อนข้างมาก ได้แก่ ไฟฟ้า ประปาหมู่บ้านและการประชาสัมพันธ์ ประชากรส่วนใหญ่มีอาชีพหลัก ได้แก่ ทอเสื่อกก ประมงชายฝั่ง สถาบันและองค์กรศาสนา มีจำนวน 1 แห่ง ได้แก่ วัดคาทอลิก ภูมิปัญญาท้องถิ่น คือ หอยนางรมแปรรูป ทอเสื่อกก โครงสร้างเรือจำลอง (ได้รางวัลชนะเลิศของประเทศ)

รูปแบบการจัดการเรียนรู้การท่องเที่ยวโดยชุมชน พื้นที่ตำบลบางกะจะ จังหวัดจันทบุรี

จากการสนทนาระดมสมอง ณ สถานที่ของโรงเรียนบางกะจะ โดยผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่ม เป็นผู้นำหมู่บ้าน จำนวน 20 คน อาทิเช่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้านทุกหมู่บ้าน กลุ่มสตรีอาสา ชาวบ้าน ในชุมชน พ่อค้าแม่ค้า นักศึกษาปริญญาโท และ อาจารย์ ประเด็นที่น่าสนใจอีกก็คือ สถานที่แห่งใด ควรจัดให้เป็นแหล่งเรียนรู้ได้ ของดีตำบลบางกะจะมีอะไร สามารถจัดเป็นแหล่งเรียนรู้ได้หรือไม่ การสนทนาระดมสมองเกิดขึ้นและใช้เวลาประมาณ 2.30 ชม. สรุปประเด็นได้ว่าควรจัดเป็นโซน ซึ่งควรนำร่อง ใน 9 โซน ดังกล่าวก่อน

1. โซน A หมู่ 10 บ้านท่าแฉลบ วิถีชุมชนชาวประมง (ชายฝั่งน้ำเค็ม)
2. โซน B หมู่ 2,7 บ้านพานสลุต ไร่สวนงานศพ
3. โซน C หมู่ 3 บ้านท่าเนียบ โรงงานกระเบื้องแสงจันทร์
4. โซน D หมู่ 4 บ้านเก่า ขนมห้างของชาวจันทบุรี
5. โซน E หมู่ 5 บ้านเส กลองยาว ตำบลบางกะจะ อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี
6. โซน F หมู่ 8 บ้านคอนทราย (ค่ายเนินวง)
7. โซน G หมู่ 9 บ้านเขาน้อย ผลิตภัณฑ์เสื่อกกบางกะจะ
8. โซน H หมู่ 1 บ้านบางกะจะ วัดพลับ (โบราณสถาน)
9. โซน I หมู่ 6 บ้านในสวน การชုดพลอยแบบโบราณ

อภิปรายผล

การท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community Based Tourism : CBT) คือการท่องเที่ยวที่คำนึงถึงความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อม สังคม และวัฒนธรรม ซึ่งกำหนดทิศทางโดยชุมชน จัดการโดยชุมชนเพื่อชุมชน และชุมชนมีบทบาทเป็นเจ้าของ มีสิทธิในการจัดการดูแล เพื่อให้เกิดการเรียนรู้แก่ผู้มาเยือน (พจนานุกรม, 2546 : 14) สอดคล้องกับประเด็นของการสนทนาระดมสมอง ณ สถานที่ของโรงเรียนบางกะจะ โดยผู้เข้าร่วมสนทนาระดมสมอง จำนวน 20 คน เป็นการจัดกิจกรรมโดยชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมภายใต้แนวคิดการท่องเที่ยวเพื่อชุมชน ดังวินิจ วิริยะกูร (2532 : 70-71) กล่าวว่าทรัพยากรการท่องเที่ยวแบ่งออกเป็น 3 ประเภทคือ 1) ประเภทธรรมชาติ ซึ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีความสวยงามเกิดขึ้นตามธรรมชาติ เช่น ภูเขา น้ำตก ถ้ำ อุทยานแห่งชาติ เป็นต้น 2) ประเภทโบราณวัตถุสถานและศาสนา ซึ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ โบราณคดี หรือศาสนา เช่น วัด โบราณสถาน ชุมชนโบราณ พิพิธภัณฑ์ กำแพงเมือง อนุสาวรีย์ เป็นต้น 3) ประเภทศิลปวัฒนธรรม ประเพณี และกิจกรรม ซึ่งเป็นทรัพยากรท่องเที่ยวในลักษณะของพิธี งานประเพณี ความเป็นอยู่ วิถีชีวิต เช่น สภาพชีวิตในชนบท สินค้าพื้นเมือง ไร่ สวน พืชผลไม้ เป็นต้น สอดคล้องกับรูปแบบการท่องเที่ยวที่จัดทำเป็นแหล่งเรียนรู้ฐานวิจัยนี้แบ่งออกเป็น 9 โซนมีทั้งประเภทธรรมชาติ วิถีชุมชน ศิลปวัฒนธรรม ประเพณี และโบราณสถาน ในตำบลบางกะจะ สอดคล้องกับ มณีวรรณ ผิวนิม (2547 : 22) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง พัฒนาการและผลกระทบของการท่องเที่ยวกรณีศึกษาชุมชนตลาดน้ำ รูปแบบการท่องเที่ยวแบบตลาดน้ำที่เหมาะสม คือ ส่งเสริมรูปแบบที่หลากหลายเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของแต่ละท้องถิ่น เน้นระดมความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นนำมาใช้ในการสร้างกิจกรรมทางวัฒนธรรมที่ให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวมากกว่าการขายสินค้าอย่างเดียว

จากการทำโซน จาก A – I การท่องเที่ยว มีวัตถุประสงค์จัดแหล่งเรียนรู้ในตำบลบางกะจะ โดยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ วิถีชุมชน ทรัพยากรในท้องถิ่น โบราณสถาน สอดคล้องกับ ทิศนา แจมมณี (2553 : 17-22) กล่าวถึง องค์ประกอบในบริบทของการเรียนรู้ใกล้ตัวผู้เรียนรู้ ประกอบด้วย ผู้ให้ความรู้ ผู้เรียนรู้ กิจกรรมการเรียนรู้และสภาพแวดล้อม ซึ่งชุมชนจะมีอิทธิพลต่อการเรียนรู้ได้หลายทาง คือ บุคลากรในชุมชน ทรัพยากร สภาพเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองของชุมชน ซึ่งส่งผลต่อค่านิยมและวัฒนธรรมการเรียนรู้ของชุมชน

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยเรื่อง รูปแบบการจัดการเรียนรู้แหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชน : พื้นที่ตำบลบางกะจะ จังหวัดจันทบุรี ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้

ข้อเสนอแนะทั่วไป

1. ในการจัดระดมสมอง กลุ่มเป้าหมายเข้าร่วมประชุมมาไม่ครบเนื่องจากมีการติดประชุมกลุ่มแม่บ้าน และภารกิจอื่นๆ คราวต่อไปควรจัดตารางให้ดีเพื่อกลุ่มเป้าหมายจะได้ว่างตรงกัน

2. การจัดโซนการท่องเที่ยวควรต้องสอดคล้องและเหมาะสมกับเวลาเพราะมีตั้ง 9 โซน เพื่อให้ได้ทันเวลา
3. ควรมีกิจกรรมเสริมการเรียนรู้ จากแหล่งท่องเที่ยวโดยให้นักท่องเที่ยวปฏิบัติร่วมกับชาวบ้านในชุมชนด้วย
4. การท่องเที่ยวจะต้องจัด โปรแกรมการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับแต่ละวัย เช่น เยาวชน ผู้ใหญ่ และผู้สูงอายุ

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรเพิ่มการพัฒนาหน่วยการเรียนรู้ เรื่องสิ่งแวดล้อม โดยใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชน สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาในพื้นที่นั้นๆ
2. เพิ่มการวิจัยการศึกษาแหล่งเรียนรู้งานหัตถกรรม สำหรับนักเรียนชั้นประถม
3. เพิ่มการสำรวจแหล่งเรียนรู้ในชุมชนและธรรมชาติในจังหวัดจันทบุรี
4. การจัดการความรู้จากแหล่งเรียนรู้ของชุมชนในตำบลต่างๆ ในจันทบุรี